

utáni nyomozásban Mocknak társa is akad, Herbert Anwaldt, aki a városhoz hasonlóan kettős identitással bír, ráadásul gyerekkori traumák okozta rémképek gyötörrik. A téboly és a halál pedig mintha minden sarkon ott leleselkedne Breslauban.

A könyv tehát izgalmas közép-európai kriminek ígérkezik, ám a regényben előre haladva számos kétely is felmerülhet az olvasóban. Maga a cselekmény például egy kissé valószínűtlen bosszútörténet köré szerveződik. A messzi múltba vesző, több évszázada bekövetkezett események miatt vesznek rituálisan elégtételt egy fiatal lányon, Marietta von der Maltenen, akit gyomrában skorpiókkal találunk meg. Ám mindez nem elég, a szerző mintha túlságosan is élvezetét lelné abban, hogy komor tónusokkal fesse meg és baljós jóslatokkal rendezze be képzeletbeli, ám történetileg nagyon is hitelesen újraalkotott városát. Az olvasó nem győzi követni a mindenféle perverzciókkal és titkos társaságokkal, illetve víziókkal megterhelt történetanyagát.

Krajewski mentségére legyen mondva, hogy korfestésben nagyon erős, szinte utcakövenként rekonstruálja a várost, és a rendőrségi jegyzőkönyvek visszafogottságát idéző stílusa képes magával ragadni az olvasót, bár a kissé öncélú brutalitás vagy a pszichologizáló víziók sem állnak távol tőle. Ellentmondásos mű egy ellenmondásos és egyre kegyetlenebb világról, a lengyel–német vi-

szony sötét lapjaira írt olvasmányos széljegyzet, és nem utolsósorban remek kedvcsináló egy boroszlói városnézéshez.

P. SZATHMÁRY ISTVÁN

*(Fordította Hermann Péter,
Magvető Kiadó, Budapest, 2010,
320 oldal, 2990 Ft)*

HERTA MÜLLER: *Lélegzethinta*

Epekeserű üresség, talpalatnyi hely az éhség és az éhhalál között. Ez volt. Ma pedig ma van. Holnap pedig holnap. Hol van itt helye a túl sok félelemnek? Itt sem a szégyent, sem pedig a borzongást nem engedheti meg magának az ember. Ebből a szempontból a láger „praktikus világ”. Herta Müller lágere viszont nem egyszerű diktatúra-láger, nem pusztán az itt és most karkai borzalmakat feltáró világa, nem egy „karamellillatú lágerkorzó”, ahol frissen sült kenyér, meleg őszibarack, kandírozott dió, sült padlizsán, vaníliás rétes illata gőzölög... Ezen a „Platzon” kiég az emlékezet, nem marad a helyén semmi más, csak a „lélegzethinta”. Ebben a táborban pedig még tánc is van! Ráadásul a lélegzetnek is van tánca, s mind közül ez a legfélelmetesebb. Ide-oda rángani, belezuhanni egy-egy szédüléshullámba, fájni, hogy nem vagyunk önmagunk, az

örök maradás és hazatérés határvo-
nalán egyensúlyozni.

Az „Appell” hangját egyszerre újra átéli a csend, keményen az agyá-
ba vési, hogy sohase felejtse el a „zör-
gő csontok táncát”, a szél „tejeská-
véillatát”. Újra és újra. Hogy lehet
túlélni az emlékezést? Mert átél-
ni még csak-csak lehet, de mikor újra
és újra felnövekszik az üresség, azt
már nem lehet túlél-
ni. Amikor már
a pusztá gondolatától is elindul a „lé-
legzethinta”. És akkor át kell egyen-
súlyozni a lélegzet kötelén, visszafajt-
va magunkban a halált és a szégyent.
De hogy lehet mindezt elfelejteni?
Amikor itt minden személyes volt: a
délelőtti őr, az Appellplatz, a barakk.
Minden. Amikor az elköltött és ki-
hányt tíz rubel után nem maradt
más az embernek, mint a láger. És a
sírás. A sírás az megmaradt. Az min-
dig ott van. Minden „kiöblített” ru-
bel és minden homokba
gyúrt gombóc után. Fű-
szeressé teszi a hányást,
a fájdalmat, és még recse-
gőbbé a homokot a száj-
ban. Hogy lehet ezt elfe-
lejteni? Amikor az éh-
ségangyal is mindenkit
személyre szabott kínnal
kínált meg. És az éhség-
szavak önmagukat is fel-
falták. Ha már az illato-
kat, a táncot is elnyelte a
tátongó üresség, és fasisztának, kém-
nek, szabotőrnek bélyegezték az em-
bert, mi maradt akkor? A láger és az

ember. No meg az „Urál-érzés”...
A sztyeppék vad fintora, hogy két
üvegcsé az élet. Mi a honvágy? Az is
csak egy vonszolnivaló dolog, egy-
gyel több, ami miatt lélegzettáncot
„lejthetünk”. Mit tesz az emberrel a
félelem? Olyan, mint a légnyomás,
feszíti a gyomrot és a mellkast. Az-
tán jön az éhségangyal, és újra a lé-
legzet hintáján egyensúlyozunk ve-
le. „Mert ha jön, akkor nagyon jön!”

Herta Müller *Lélegzethinta*ja nem
egy újabb II. világháborús légertör-
ténét, ami közhelyeitől, sablonjaitól
már alig tud újat mondani. Azontúl,
hogy az oroszországi légerekről me-
sél, ami ritkaságszámba megy, mind-
ezt nem pusztán a rettegett órák
felelevenítésével teszi, hanem egy-
ben egy diktatúra analízisét nyújtja,
a boncolás művészetével – enyhe ho-
moszexuális színezettel persze, ami
ma már alig felejtődhet ki egy re-
gényből. Egy mikrotár-
sadalomba zárt politikai-
lélektani analízist alkot,
ahol a tárgyak időt és te-
ret, sőt arcokat, politikai
viselkedéskultúrát hor-
doznak. Írása dadogó,
máskor kiabáló, őrzőgő
háborgás egy megváltoz-
tathatatlan történelmi
időszakról. Herta Müller
regénye kiáltás a sajátos
kelet-európai diktatúrák
abszurditásából. Kelet-Európa né-
metjeinek fájdalmát még senki sem
mesélte el így. A történet a nagyon

is közel engedett impulzusok hajszálvékony hártáján tűnik át, a Vörös Hadsereg távolabbi, 1944-es romániai bevonulása és a Ceaușescu-diktatúra egymásba játszása, a múlt és a jelen mozaikszerű összeillesztése, egy élhetőbb jövőkép megrajzolása érdekében.

A kelet-közép-európai szocializmus feldolgozása érdekében, amely lassabban, de mélyebben ette az embert, munkája pedig tartósabb és eredményesebb volt, mint a náci diktatúráé.

Müller prózája az emlékezésről szól. Röntgenleletet ad a terror milyenségéről, tisztán és dokumentumszerűen, részletről részletre, nyomasztó világa mögött mégis ott dereng a fény: az emlékezés művésze. Megtanít egyensúlyozni a rettegés és az élet „lélegzethintáját”.

UDVARHELYI ERZSÉBET

(Fordította Nádori Lídia,
Cartaphilus Kiadó, Budapest, 2010,
336 oldal, 2900 Ft)

DEÁK LÁSZLÓ: *Fogadom ajándékod, idő* Válogatott versek

A *Fogadom ajándékod, idő* a nemrégiben tragikusan korán elhunyt József Attila-díjas költő válogatott verseit sorakoztatja fel, szemezgetve költészetének legjobb darabjai közül. Bár

Deák Lászlónak életében nyolc kötete jelent meg, az 1994-es *Az árvaság kora* címen válogatott verseket tartalmazott, így anyaga nyilván azonos a korábbi kötetekével. Ennek a könyvnek azonban különlegessége, hogy nem csupán mechanikus válogatás eredménye, hanem Zsille Gábor szerkesztésében az eredetileg más kötetekben közölt versek ciklusokba rendeződnek, ezáltal pedig új kontextusba is kerülnek, valamiképpen élővé téve e posztumusz kiadványt.

A kötet két nagyobb ciklusra tagolódik; az első tematikus egység a *Kezdetek* címet viseli. A versek nagyjából kronologikus sorrendben követik egymást, így példának okáért rögtön a kötet elején található a *Recipe ferrum* című különös vers, amely a költő 1979-es, *Magasles* című kötetének darabja. Ugyancsak fellelhető a könyvben az *Egy jazz-lemez gyűjtemény történetéhez* című hosszúvers a második, *A közös csapda* című kötetből. Megtalálható az *Élcsapat* című feledhetetlen nagyvers is, a harmadik, *A gyarló esély* című Deák-kötet talán legjobb darabja. A nemes egyszerűséggel *Irodalom* címet viselő, szintén feledhetetlen vers *A változatlan batalma* című 1988-as kötetből került átvételre.

A könyv közepe tájékán kezdődik a *Teljessége* című második ciklus, amely a költő érettebb, viszonylag kései verseiből válogat. A *Vérálló sebtapasz* ciklus a 2003-as *Fojtatás* című kötet egyik legjobban sikerült darabja,